ONTWERPLEERPLAN
SECUNDAIR ONDERWIJS

Nederlands

1ste graad A-stroom
I-Ned-a

BRUSSEL
D/2024/13.758/013

Versie oktober 2024 – november 2025

KATHOLIEK ONDERWIJS .VLAANDEREN

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren …).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We ‘lezen’ de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld.**
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis … Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is differentiëren van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit het basisonderwijs, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In ‘extra’ wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswerk, individueel, auditief, visueel, actief …) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen …) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in evaluatie en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.
De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

In dit leerplan zijn ook doelen basisgeletterdheid (BG) opgenomen. Dat zijn doelen die elke individuele leerling moet bereiken op het einde van de eerste graad. Meer informatie over basisgeletterdheid vind je op de Pro-pagina.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.
Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven.
'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt. De uitbreidingsdoelen zijn in het leerplan Nederlands behalve bij de pop-ups (5.2) ook onder 'extra' ondergebracht.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan bepaalde minimumdoelen, uitbreidingsdoelen en basisgeletterdheid.

2 Situering

2.1 Samenhang met het basisonderwijs

Het leerplan Nederlands sluit aan bij verschillende ontwikkelvelden van het leerplan 'Zin in leren! Zin in leven!' van het katholiek basisonderwijs, maar in het bijzonder bij de leerinhouden die terug te vinden zijn in het ontwikkelveld 'taalontwikkeling'. Net zoals in het basisonderwijs ligt het accent overwegend op de ontwikkeling van taalvaardigheid, op communicatie en op informatieverwerving en -verwerking.

2.2 Samenhang in de eerste graad

2.2.1 Samenhang met leerplannen van de algemene vorming

De leerplannen Nederlands vertonen een duidelijke samenhang met de leerplannen van de moderne vreemde talen. Leerlingen lezen, luisteren, spreken en schrijven in alle moderne talen en zetten daarbij strategieën in.

2.2.2 Samenhang met de basisopties

Het leerplan Nederlands is een leerplan van de algemene vorming. Een aantal doelen van het leerplan Nederlands wordt verdiept en verbreed in de basisoptie Moderne talen en wetenschappen en in de basisoptie Kunst en creatie. In de leerplannen van de basisopties worden linken gelegd met het leerplan Nederlands.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op minimumdoelen van de basisvorming, de basisgeletterdheid en de uitbreidingsdoelen die in 'Extra' bij de wenken worden opgenomen. Het leerplan is gericht op 8 graaduren. Het is bestemd voor de A-stroom van de eerste graad.

Het geheel van de basisvorming en de basisopties voor de A-stroom van de eerste graad vind je terug op de PRO-pagina.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Nederlands en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en in het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving. Taal biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden

en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en leren open en respectvol omgaan met elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en met elke vreemde taal.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op diverse manieren kunnen worden geïnterpreteerd en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten verbonden. Via culturele vorming komen ze ook in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur en om zelf creatief met taal om te gaan is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Functioneel en zelfzeker communiceren in respectvolle interactie

Groeien in taalcompetentie omvat groeien in communiceren. Leerlingen kunnen en durven zich steeds beter, passender en doelgerichter uitdrukken in het Nederlands.

Door je taalgebruik hoor je bij een groep. Taal heeft een emancipatorische functie: naarmate je taalgebruik rijker en gevarieerder wordt, krijg je toegang tot steeds meer groepen in de samenleving. Tegelijk kan je taal ook gebruiken om je eigen identiteit uit te drukken.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven en er creatief mee omgaan

Leerlingen plezier laten beleven aan taal kan in veel verschillende contexten. Ze leren via taal cultuur ontdekken, ervan genieten en er creatief mee aan de slag te gaan.

Leerlingen maken kennis met beeld en literatuur om hun eigen emotioneel leven te verrijken, het eigen ‘ik’ te ontplooien, te positioneren, te duiden en te relativeren of om andere perspectieven te ontdekken. Verhalen brengen leerlingen in contact met andere identiteiten en nodigen leerlingen uit om zich te verplaatsen in de denk- en leefwereld van anderen, hun emoties en hun cultuur.

Door middel van taal structuur brengen in de eigen gedachten en ervaringen en ze toetsen aan eigen en andermans mens- en wereldbeeld

Taal speelt een belangrijke rol bij de uitdrukking van wat in iedere persoon omgaat: ervaringen, gedachten en gevoelens, wensen en verlangens. Die komen zowel verbaal als non-verbaal tot uiting. Leerlingen leren zichzelf beter kennen door hun gedachten en meningen uit te drukken en af te toetsen aan die van anderen. Diverse informatiebronnen en een brede communicatie helpen hen om hun gedachten, ervaringen en meningen te structureren.

Leerlingen leren zichzelf beter kennen en opkomen voor wie ze zijn en waar ze voor staan: ze ontdekken en benutten hun sterktes en kwaliteiten om het beste uit zichzelf naar boven te halen. Iedereen heeft taal nodig om in de diverse culturele samenleving een eigen identiteit te ontwikkelen en andere culturele aspecten te begrijpen. De leerlingen ontdekken dat in de samenleving verschillende culturen samenkomen die verbonden zijn met diverse taaluitingen, taalvariëteiten en talen. Een positief talige grondhouding ten opzichte van die verschillen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Leerlingen krijgen en tonen vertrouwen in de eigen taalcompetentie. Ze krijgen zicht op eigen en andere mens- en wereldbeelden.

Reflecteren op de eigen taal en op de taal van anderen

Reflecteren op de taal van jezelf en van anderen speelt een belangrijke rol bij identiteitsontwikkeling. Dat kan bij het verwoorden van ambities, eigen meningen en emoties, het kritisch denken, taalplezier beleven, creatief omgaan met taal enz. Het gebruik van het gepaste taalregister en het inzetten van beleefdheidsconventies zijn belangrijk voor het aanknopen en onderhouden van sociale relaties.

Taal als systeem begrijpen en onderzoeken

'Taal, taalgebruik en taalsysteem' staat in een nauwe relatie met 'communicatie en informatie'. Taalcompetentie gaat immers niet enkel over taalvaardigheid en over het toepassen van talige kennis, maar ook over het verwerven van metacognitieve kennis over taal, over het ontwikkelen van een begrippenapparaat om over taal te kunnen praten en over het werken aan een talig bewustzijn. Die inzichten zullen de groei van de eigen taalvaardigheid ondersteunen en versterken.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit deze componenten:

- communicatie en informatie;
- literatuur;
- identiteit in diversiteit;
- taal, taalgebruik en taalsysteem.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met het basisonderwijs

Voor alle leerlingen gelden de doelen Nederlands van het basisonderwijs als gemeenschappelijk startniveau. De vaardigheden worden verder ingeoefend, op een hoger niveau, met andere tekstkenmerken bij receptie en meer uitdagende minimumvereisten bij productie. Tegelijk is elke leerling

uniek. Als leraar in het secundair onderwijs houd je daarom rekening met de soms grote verschillen tussen de leerlingen.

3.4.2 Samenhang in de eerste graad

Meer informatie over de samenhang in de eerste graad en met de andere graden vind je op de leerplanpagina bij basisinformatie.

3.5 Nederlands in een observerende en oriënterende eerste graad

Dit leerplan kan ertoe bijdragen de interesse en aanleg van leerlingen te stimuleren, te observeren en te onderzoeken om het observatie- en oriëntatieproces in functie van een studiedomein te ondersteunen. Een leerling die geboeid is door Nederlands en taal is mogelijk een leerling die interesse en aanleg heeft voor het studiedomein Taal en cultuur.

De leerplandoelen voor de receptieve vaardigheden en in mindere mate de leerplandoelen voor de productieve en interactieve vaardigheden bieden kansen om via de keuze van teksten en literaire genres de interesse van leerlingen voor alle studiedomeinen op het spoor te komen.

Het leerplandoel over zich creatief uitdrukken met taal (LPD 4) kan helpen om interesses van leerlingen voor het studiedomein Kunst en creatie aan te wakkeren.

3.6 Aandachtspunten

Een positief talige grondhouding

Een belangrijk aspect van taalcompetentie in relatie tot identiteit is het ontwikkelen van een positieve talige grondhouding. Dat laat leerlingen toe om vertrouwen in de eigen taalcompetentie te ontwikkelen, spreek- en schrijfdurf te ontwikkelen, respectvol te communiceren en te discussiëren met anderen, het Nederlands te ontdekken, ermee te experimenteren en er creatief mee om te gaan. Bovendien maakt het hen nieuwsgierig naar taalverschijnselen en motiveert het hen om hun taalcompetentie verder te ontwikkelen, in die mate dat hun talige kennis, vaardigheden en attitudes hen ondersteunen om beter te leven, te leren en zichzelf te ontplooien in onze complexe en meertalige samenleving. Het stimuleren van een positieve talige grondhouding beschouwen we dan ook als een van de kerntaken van het onderwijs Nederlands.

Taal over alle vakken heen

In het kader van een taalbeleid is het zinvol om bij verschillende leerplandoelen vakoverschrijdend te overleggen en samen te werken. Dat kan door bv. leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen, teksten uit andere vakken in te zetten, dezelfde stappenplannen en kijkwijzers te gebruiken …

Taalcompetenties om functioneel en doelgericht te communiceren

Voor alle leerlingen geldt één groot gemeenschappelijk belang: dat hun taalcompetentie zich zó ontwikkelt dat ze in de vele communicatiesituaties van hun leven nu en later, in en buiten de school, goed kunnen functioneren.

Leerlingen leren om vaardig te communiceren in uiteenlopende situaties en leren kritisch en efficiënt met informatie omgaan. Er gaat veel aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden: luisteren, kijken, spreken, lezen, schrijven, interactie en de integratie ertussen en naar het gebruik van

Standaardnederlands. Dat biedt de leerling meer kansen op schoolsucces en maakt contact en communicatie buiten de eigen omgeving gemakkelijker.

De leerlingen maken via digitale en niet-digitale weg kennis met een breed aanbod van tekstsoorten en teksttypes en met diverse informatiebronnen. Heel wat informatie is niet of nauwelijks gecontroleerd op correctheid of op objectiviteit. De leerplandoelen Nederlands ondersteunen de leerlingen om effectieve en kritische informatieverwerkers en -verspreiders te worden.

De tabellen bij de vaardigheden vermelden de kenmerken en minimumvereisten voor de teksten. Voor de receptieve vaardigheden bakenen ze de moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten af. Voor productie en interactie gaat het naast afbakening ook om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren. Die kenmerken en minimumvereisten vormen een leidraad bij de tekstkeuze en bij het opstellen van evaluatiecriteria.

Creatief met taal

Goed taalonderwijs spreekt de creativiteit van leerlingen aan en doet hen het plezier van taal ervaren. Je biedt zoveel mogelijk diverse teksten aan, zoveel mogelijk via een geïntegreerd aanbod, in verschillende componenten van het onderwijs Nederlands. Via fictie is er aandacht voor het (inter)culturele, voor het esthetische en voor de kracht van verbeelding. Leerlingen leven zich in fictieve en ongekende werelden in. Allerlei maatschappelijke onderwerpen worden zo ook bespreekbaar gemaakt. Fictionele teksten laten de leerling toe om greep te krijgen op de werkelijkheid of bieden de mogelijkheid om eraan te ontsnappen.

Taalbeschouwing en woordenschatverwerving

Leren over taal houdt taalbeschouwing in en gebeurt vanuit een doelbewuste, communicatieve aanpak en strategie. Een systematische aanpak kan nodig zijn. Voor bepaalde delen van het taalsysteem kan echter een occasionele aanpak voldoende zijn. Ook strategieën, als deel van het taalsysteem, kan je geïntegreerd oefenen. Dat kan dus betekenen dat leerlingen nadenken over het taalsysteem dat ze hebben gebruikt bij een bepaalde communicatieve handeling of dat ze iets leren over hoe anderen in concrete situaties een opdracht hebben uitgevoerd. Daarbij is ook aandacht voor taalzorg (zowel mondeling als schriftelijk) belangrijk, waarbij rekening wordt gehouden met de communicatieve situatie. Het inzicht in een taalsysteem ondersteunt leerlingen bij het verwerven van het Standaardnederlands en van andere talen. Je kan daarbij de thuistaal inzetten.

Via expliciete instructie en rijke thema's kan je de lat hoog leggen bij leerlingen om hun woordenschatkennis te bevorderen.

Strategieën inzetten

De strategieën krijgen bijzondere aandacht. Ze komen ook expliciet aan bod in andere taalvakken. Een goede beheersing van strategieën helpt de leerlingen om zowel in taalvakken als in niet-taalvakken efficiënt met tekst om te gaan. Het is daarom belangrijk dat er afspraken gemaakt worden tussen de vakken om transfer mogelijk te maken en te stimuleren.

3.7 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionaliseringen of lerarennetwerken, surf dan naar de leerplanpagina.

4 Leerplandoelen

1.1 Communicatie en informatie

Minimumdoelen, uitbreidingsdoelen of basisgeletterdheid

LPD 1 **De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.**

Duiding: De leerlingen passen doelgericht strategieën toe om het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten te identificeren in functie van tekstbegrip (LPD 13).
Dit leerplandoel omvat niet alleen luisteren en lezen, maar ook kijken, waarbij beeldtaal een belangrijke rol speelt.

Wenk: Je kiest voor een rijke variatie aan tekstsoorten (bv. informatief, opiniërend, narratief, prescriptief, persuasief) met diverse tekstdoelen (bv. overtuigen, informeren, genieten van, mening geven, aanzetten tot, emotie opwekken). Een bepaalde tekst kan onder verschillende tekstsoorten vallen.

Wenk: Je kan vooraf bepalen aan welke woordenschat je leerlingen best expliciet aandacht schenken. Bij LPD 12 vind je didactische tips over woordenschatverwerving.

Wenk: Je werkt best met authentieke, rijke teksten zodat de opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen en functioneel worden ingezet. Dat kunnen zowel digitale als niet-digitale teksten zijn (bv. teksten met hyperlinks) en teksten uit andere vakken.

Extra: Je kan leerlingen teksten aanbieden met meer uitdagende tekstkenmerken zoals opgenomen in de kolom ‘uitbreiding’: minder expliciet aangegeven structuur, complexere zinsbouw, minder frequente woordenschat, hogere informatiedichtheid.

BG - De leerlingen halen bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten met deze kenmerken.

Duiding: Met het oog op maatschappelijke participatie zijn de teksten niet-fictioneel en

beogen ze toegang tot dagelijkse diensten en faciliteiten. De nadruk ligt op het bepalen van het onderwerp van de tekst en dus niet op het achterhalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten. De leerling is in staat om in het dagelijkse leven bij het lezen en beluisteren van info te achterhalen waarover het gaat.

Voor het overige zijn kennis, strategieën en tekstkenmerken gelijklopend met LPD 1 van het leerplan Nederlands B-stroom; de leerlingen gebruiken doelgericht strategieën om het onderwerp te bepalen.

LPD 2 **De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.**

Wenk: Je kiest best voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten, zowel niet-digitale als digitale bronnen, o.a. sociale media, nieuwe media.

Wenk: Je werkt best met authentieke, rijke teksten zodat de opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen en functioneel worden ingezet. Dat kunnen zowel digitale als niet-digitale teksten zijn (bv. teksten met hyperlinks) en teksten uit andere vakken.

Wenk: Je kan de leerlingen de informatie laten beoordelen op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid. Het is belangrijk om die drie aspecten in samenhang te laten onderzoeken. Bij het selecteren van relevante informatie is het kritisch bevragen van de inhoud en van de bron belangrijk.

Wenk: Je kan vooraf bepalen aan welke woordenschat je leerlingen best expliciet aandacht schenken. Bij LPD 12 vind je didactische tips over woordenschatverwerving.

Extra: Je kan leerlingen teksten aanbieden met meer uitdagende tekstkenmerken zoals opgenomen in de kolom ‘uitbreiding’: minder expliciet aangegeven structuur, minder frequente woordenschat, complexere zinsbouw, hogere informatiedichtheid.

Extra: Daag leerlingen uit om relevante informatie die niet altijd letterlijk in de tekst staat, af te leiden, te selecteren, of verbanden te leggen tussen verschillende onderwerpen … Wat is de achterliggende bedoeling, de achterliggende gedachte, de ‘echte’ boodschap? Kunnen ze rekening houden met het referentiekader van de spreker of schrijver? Je kan leerlingen uitdagen om met (actuele) teksten en opdrachten aan de slag te gaan.

Extra: Je kan de leerlingen relevante informatie uit een beperkt aantal bronnen gestructureerd laten samenbrengen. Dat kan in een schema. Mogelijke vormen van schema’s zijn een mindmap, een kolommenschema, een storyboard, een infographic … Je kan leerlingen zelfstandig een gepast schema laten maken of een samenvatting of synthese van de relevante informatie uit de teksten.

BG - De leerlingen halen bij het lezen en luisteren doelgericht relevante informatie uit niet-fictionele teksten met deze kenmerken.

Duiding: Met het oog op maatschappelijke participatie zijn de teksten niet-fictioneel en beogen ze toegang tot dagelijkse diensten en faciliteiten. De nadruk ligt op het selecteren van relevante info; dus niet op het achterhalen van de hoofdgedachte

en de hoofdpunten. De leerling is in staat om in het dagelijkse leven bij het lezen en horen van info de voor hem relevante info te selecteren.

Voor het overige zijn kennis, strategieën en tekstkenmerken gelijklopend met LPD 2 van Nederlands B-stroom. De leerlingen gebruiken doelgericht strategieën om informatie te selecteren.

LPD 3 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten).

Duiding: Het betreft zowel teksten met persoonlijke doeleinden (ervaringen, ideeën, gevoelens, standpunten, meningen ...) als teksten die vanuit meer zakelijke doeleinden worden geproduceerd (verslag, presentatie, uitnodiging, uitleg over een leerstofonderdeel ...).

Wenk: Je kan bij schrijven ook inzetten op ontwerpen: leerlingen brengen zakelijke boodschappen op een beeldende en originele manier over, kunnen zich creatief uitdrukken, variëren in taal en stijl door bijvoorbeeld loperwoorden te vermijden …

Wenk: Je kan ervoor kiezen om leerlingen gebruik te laten maken van digitale tools bij het ontwerpen, uitwerken en redigeren van hun teksten.

Wenk: Je kan volgens de noden van de leerlingen ondersteunen met talige of andere hulpmiddelen. Voorbeelden: schrijf- of spreekkaders, korte of uitgebreidere stappenplannen of kijkwijzers, kaartjes met steekwoorden, een structuur, voorleessoftware, presentatiesoftware, talige hulpmiddelen …

Wenk: Je kan leerlingen teksten laten schrijven voor andere vakken of projecten.

Extra: Van zodra je de leerlingen laat spreken of schrijven met een of meer andere minimumvereisten, ben je verdiepend aan de slag. Je kan leerlingen uitdagen door te kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat, doelgroep, moeilijkere contexten, minder dicht bij de leefwereld … zoals opgenomen in de kolom ‘uitbreiding’.

Extra: Je kan leerlingen uitdagen om diverse bronnen te raadplegen om hun eigen teksten te verrijken en om hun mening daaraan af te toetsen.

BG - De leerlingen spreken en schrijven doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties (minimumvereisten).

Duiding: Het betreft het overbrengen van een boodschap in dagelijkse situaties. De leerling is in staat om zowel schriftelijk als mondeling duidelijk te maken wat hij bedoelt. Bij het schrijven en het spreken wordt verwacht dat uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan.

Wenk: Je kan ondersteunen met talige of andere hulpmiddelen. Bv. schrijf- of spreekkaders, korte of uitgebreidere stappenplannen of kijkwijzers, kaartjes met steekwoorden, een structuur, voorleessoftware, presentatiesoftware, talige hulpmiddelen …

LPD 4 De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.

Wenk: Je kan leerlingen technieken laten inzetten zoals gebruik van lay-out, rijm, ritme en humor, spanningsopbouw, spelen met tijd en ruimte, spelen met beeld en taal.

Wenk: Je kan de creativiteit van leerlingen stimuleren bij het produceren van verschillende teksten bv. een affiche, een uitnodiging, een slogan, een flyer, een vlog, een bericht op sociale media ontwerpen, alsook bv. een liedjestekst bewerken, een theaterfragment of een gedicht (her)schrijven, een stripverhaal schrijven, een podcast maken, een infographic.

Wenk: Je kan leerlingen gebruik laten maken van digitale tools bij het ontwerpen en uitwerken van hun teksten.

LPD 5 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (kenmerken en minimumvereisten).

Duiding: Mondelinge interactie veronderstelt minimaal dat leerlingen voorbereid aan een gesprek kunnen deelnemen in een vertrouwde context. In sommige gevallen kan het evenwel ook onvoorbereid.

Wenk: Je kan met dit leerplandoel leerlingen leren om verbindend (waarneming, behoefte, gevoel, verzoek) en constructief met elkaar om te gaan waarbij ze gericht luisteren en ik-boodschappen formuleren.

Wenk: Bij dit leerplandoel kan je specifieke aandacht besteden aan de strategieën in functie van een gepaste en correcte interactie (LPD 13).

Extra: Je kan leerlingen laten deelnemen aan mondelinge en schriftelijke interactie met meer uitdagende tekstkenmerken (complexere zinsbouw, hogere informatiedichtheid, minder samenhang, andere taalvariëteiten dan het Standaardnederlands) en minimumvereisten zoals opgenomen in de kolom ‘uitbreiding’.

BG - De leerlingen nemen doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie (kenmerken en minimumvereisten).

Duiding: Mondelinge interactie veronderstelt minimaal dat leerlingen voorbereid aan een gesprek kunnen deelnemen in een vertrouwde context.

Het betreft zowel uitwisseling van persoonlijke boodschappen als feitelijke informatie in dagelijkse contexten. In functie van de schriftelijke en mondelinge interactie is de kennis nodig van de andere leerplandoelen basisgeletterdheid Nederlands. Ook de kenmerken waaraan de uitwisseling moet voldoen zijn terug te vinden bij die leerplandoelen.

LPD 6 + De leerlingen beargumenteren een eigen mening.

Wenk: Je leert leerlingen kritisch omgaan met een groot gamma aan thema’s waarover verschillende meningen bestaan. Als opstap kan je hen argumenten aanbieden waar ze al dan niet akkoord mee gaan en waarbij ze verwoorden waarom.

Wenk: De leerlingen verwoorden hun argumenten of meningen, o.a. via ik-boodschappen. Je kan ondersteuning bieden door criteria aan te bieden, door hen met aanvulzinnen te laten werken (ik vind … omdat …).

Wenk: Je kan leerlingen gericht helpen zoeken naar informatie die ze nodig hebben om te argumenteren. Ze beoordelen die informatie op (de samenhang tussen) betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid.

Wenk: Je kan de leerlingen ondersteunen door een kader aan te bieden dat hen helpt om soorten argumenten te herkennen en die van elkaar te onderscheiden. Op die manier leren ze argumenten optimaal te formuleren en kritisch te kijken naar argumenten van anderen.

Extra: Je kan werken met verschillende bronnen om een mening of om een argumentatie op te bouwen.

Extra: Je kan de leerlingen vragen om zich in te leven in het standpunt van iemand anders en om voor dat standpunt argumenten te zoeken, bv. via een rollenspel.

Extra: Je kan leerlingen hun eigen argumenten laten vergelijken met argumenten uit een tekst, waarna ze hun argumentatie aanpassen of verdedigen ten opzichte van die tekst.

1.2 Literatuur

Minimumdoelen, uitbreidingsdoelen of basisgeletterdheid

LPD 7 De leerlingen lezen en beluisteren verschillende soorten literaire teksten.

Wenk: Je laat leerlingen best kennismaken met veel verschillende soorten teksten en een variatie aan genres. Bv. verhalen, poëzie, literaire fragmenten, (kort)film, strips, jeugdtheater, podcast, quotes uit boeken, luisterboek …

Wenk: Je kan je leerlingen helpen om een passende tekst te kiezen zodat ze de kans krijgen om hun literaire smaak te ontdekken en verder te ontwikkelen.

Wenk: Leerlingen leren kijken, met beelden omgaan, beelden ‘lezen’, begrijpen en interpreteren. Ze ontdekken op die manier dat beelden vaak aanvullende informatie geven of de boodschap verduidelijken.

Extra: Daag leerlingen uit door hen met een zo groot mogelijke variatie aan genres te laten kennismaken.

LPD 8 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.

★ Elementaire literaire en narratieve concepten: verhaallijn, personages, ruimte en tijd
Variatie aan genres: fictie en non-fictie

Wenk: De leerlingen kunnen hun gedachten en gevoelens verwoorden bij een literaire tekst:

- waarom sommige aspecten van de tekst aanspreken;
- waarom men zich identificeert met een bepaald personage;
- in welke zin ze gelijkaardige ervaringen zelf al hebben meegemaakt;
- waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt;
- waarom de uitdrukkingsvorm of stijl aanspreekt.

Wenk: Je kan de leerlingen hun leeservaring laten verwerken met bv. een leesbingo, een

leeslogboek, aan de hand van een minizine, door te zoeken naar een link met een kunstwerk, een lied, een gedicht of een afbeelding.

Wenk: Je kan leerlingen de interactie tussen eigen waarneming (lezen, kijken, luisteren) en eigen gedachten en gevoelens laten duiden.

Wenk: Je kan leerlingen het belang van de teksten laten verwoorden voor zichzelf en voor hun leefwereld.

Wenk: Via literaire teksten ontwikkelen leerlingen hun identiteit en empathisch vermogen, (h)erkennen ze waarden, leren ze verbeelden. Dat kan bij het spreken over bv. de personages in het verhaal, maar ook bij het uitwisselen van hun ervaring met anderen (klasgenoten, leraar …). Leerlingen kunnen bv. een aspect uit een verhaal confronteren met informatie uit een niet-fictionele bron en op die manier het thema uit het verhaal aan de realiteit koppelen.

Extra: Je kan de leerlingen uitdagen om de leesbeleving te verwerken van een nog grotere variatie aan genres met ondersteuning van elementaire en narratieve concepten:

- de verhaallijn: chronologisch en niet-chronologisch (flashforward en flashback);
- de hoofdgedachte achterhalen: thema;
- personages (hoofd- en nevenpersonages);
- samenhang vorm en inhoud aangeven;
- eenvoudige stilistische kenmerken.

Extra: Je kan de leerlingen uitdagen om de beleving van de tekst door de ogen van anderen te bekijken en te verwoorden:

- waarom het lezen van de tekst voor andere mensen waardevol kan zijn;
- waarom de tekst iemand anders zou kunnen aanspreken en waarom.

1.3 Identiteit in diversiteit

Minimumdoelen, uitbreidingsdoelen of basisgeletterdheid

LPD 9 De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en tussen talen.

★ Standaardtaal en regionale, sociale en situationele taalvariëteiten in het Nederlands

Duiding: Het betreft een exemplarisch inzicht dat ertoe bij kan dragen dat leerlingen respect hebben voor het taalgebruik en de identiteit van anderen:

- variëteiten binnen de standaardtaal zoals Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands;
- overeenkomsten en verschillen tussen streektalen of dialecten;
- variëteiten afhankelijk van de communicatieve situatie;
- overeenkomsten en verschillen tussen gebruikte talen (Frans, Engels en eventueel Latijn) met betrekking tot zinsconstructie, lidwoord, figuurlijk taalgebruik …

Wenk: Je kan spontaan taalgebruik van leerlingen en het effect ervan in bepaalde

situaties aanwenden om daarop klassikaal te reflecteren.

Wenk: Je kan vanuit de aandacht voor meertaligheid in de klas of op school de leerlingen uitnodigen om na te denken over gelijkenissen en verschillen, om een transfer te maken tussen talen en om hun eigen meertaligheid in te zetten.

Wenk: Je kan leerlingen stimuleren om de gelijkwaardigheid van talen te aanvaarden, de meertalige identiteit van anderen en van zichzelf te erkennen en hun eigen meertaligheid positief in te zetten.

Extra: Je kan leerlingen uitdagen om op zoek te gaan naar overeenkomsten en verschillen in de nationale taalvariëteiten van het Nederlands, om ze in kaart te brengen en om ze te illustreren.

1.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem

Minimumdoelen, uitbreidingsdoelen of basisgeletterdheid

LPD 10 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Duiding: Je focust best op het communicatieve voordeel van de behandelde aspecten van het taalsysteem. Het gaat niet over een theoretische benadering, maar over het ondersteunen van eigen communicatie.

Wenk: Het inzicht in een taalsysteem kan leerlingen ondersteunen bij het leren van talen: de eigen meertaligheid kan worden ingezet bij het verwerven van het Standaardnederlands.

Wenk: Het gebruik van metataal kan je functioneel inzetten om de taalvaardigheid van de leerlingen te verbeteren.

Wenk: Via authentiek materiaal leren leerlingen taalgebruik observeren, onderzoeken ze welk systeem ze herkennen om het nadien te kunnen toepassen in nieuwe taalgebruiksituaties.

Wenk: De leerlingen zoeken welke informatie ze in een zin vinden. Dat kan met behulp van sleutelvragen.

- Onderwerp: over wie of waarover wordt er in de zin iets gezegd? Wie doet er iets? Wie is of wordt er iets?
- Andere zinsdelen: wat wordt over het onderwerp gezegd?
- Doe-relatie of doen-relatie: welke woorden zeggen wat het onderwerp doet, wat ermee gebeurt?
- Is-relatie of zijn-relatie: welke woorden zeggen hoe, wie of wat het onderwerp is of wordt?
- Voorwerpen (lv, mv) en bepalingen: welke woorden zeggen wat, aan wie of voor wie, door wie wanneer, waar, hoe, waarmee, waardoor iemand iets doet of wanneer, waar, waarmee, waardoor iemand iets is of wordt?

Extra: Je kan leerlingen extra uitdagen door bijkomende aspecten te behandelen, zoals opgenomen in de kolom ‘uitbreiding’: werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde, voorzetselvoorwerp, samengestelde zinnen met neven- of onderschikking.

Extra: Analyse van het taalsysteem op zich.

LPD 11 De leerlingen passen inzicht in het taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Wenk: Het communicatiemodel kan de leerlingen ondersteunen bij keuzes die ze maken.

LPD 12 De leerlingen gebruiken eerder en nieuwverworven woordenschat ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (tekstkenmerken en minimumvereisten)

Wenk: Je houdt best rekening met de ontwikkeling en de context van de eigen leefwereld van de leerlingen bij het kiezen van de woorden die ze moeten begrijpen en kunnen gebruiken in nieuwe communicatieve situaties.

Wenk: Je kan gericht werken aan de verwerving en versterking van taal. Je kan bijvoorbeeld een tekst van een ander vak aanbieden, leerlingen ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen … Je werkt zo ook aan school- en instructietaal.

Wenk: Je kan de leerlingen uitnodigen om te variëren in woordenschat, synoniemen te gebruiken, loperwoorden te vermijden en zo een rijkere woordenschat op te bouwen.

LPD 13 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

Duiding: Leerlingen zetten strategieën in die ze zelf nodig hebben om doelgericht te communiceren. Afhankelijk van de leerling kunnen dus andere strategieën worden ingezet.

Wenk: Strategieën bij de receptieve vaardigheden:

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- tussentijds samenvatten;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is;
- gepaste manier van lezen of luisteren inzetten: oriënterend, globaal, zoekend, intensief, kritisch of genietend lezen of luisteren.

Wenk: Strategieën om betekenissen te achterhalen:

- de (visuele en tekstuele) context;
- woorddelen;
- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling;
- talige hulpmiddelen (bv. verklarend of vertaalwoordenboek, thuistaal inzetten, vertaalsoftware).

Wenk: Strategieën bij de productieve vaardigheden:

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden, bv. door het gepast inzetten van lichaamstaal;
- rekening houden met effecten van non-verbaal gedrag;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken;
- talige hulpmiddelen gebruiken, bv. spreek- en schrijfkaders, spreek- en schrijfplan, spellingcorrector, uitspraakhulpmiddelen, woordenboek;
- lay-out, tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken;
- eigen tekst nakijken;
- respecteren van conventies met betrekking tot tekstsoorten en teksttypes.

Wenk: Strategieën bijkomend bij de interactie:

- met de doelen van de interactie rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen;
- de ander laten uitspreken;
- op een gepaste manier het woord vragen of nemen;
- elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- het register op de ontvanger afstemmen;
- taalgebruik aan de ontvanger aanpassen;
- vragen om hulp of opheldering zoals trager spreken, herhalen of om herhaling vragen, herformuleren, doorvragen en zelf hulp of opheldering bieden;
- actieve luisterhouding aannemen;
- creatief denken;
- zich inleven.

Wenk: Compenserende strategieën bij falende communicatie:

- zinnen herlezen;
- boodschap opnieuw beluisteren;
- achtergrondruis uitschakelen;
- om herhaling vragen, zich afzonderen;
- herhalen of om herhaling vragen, doorvragen, herformuleren, zelf hulp of opheldering bieden;
- een talig hulpmiddel gebruiken;
- de communicatie uitstellen naar een later moment.

Extra: Je kan de strategieën laten inzetten in functie van teksten met meer uitdagende tekstkenmerken voor receptie en meer uitdagende minimumvereisten bij productie.

Extra: Je kan de leerlingen stimuleren om zelf te bepalen welke strategieën nodig en zinvol zijn voor een specifieke opdracht of communicatieve situatie.

5 Lexicon en pop-ups

5.1 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Beleefdheidsconventies

Beleefdheidsconventies zijn alle (impliciete) afspraken die horen bij het taalgebruik in bepaalde contexten. Daaronder kunnen vallen: het gepaste stemvolume gebruiken, op een geschikt moment het woord nemen, interesse tonen in wat wordt gezegd …

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is de mate van eerlijkheid en geloofwaardigheid van een tekst. Cruciaal voor de beoordeling van een tekst op betrouwbaarheid is de mogelijkheid om te kunnen controleren waar de tekst en de informatie in de tekst vandaan komen. (Wat is de bron? Wie is de auteur? Wat is het doel van de tekst? Wanneer kwam de tekst tot stand?)

Bruikbaarheid

Bruikbaarheid is de mate van geschiktheid van de tekst voor een bepaald doel of publiek.

Communicatiemodel

Het communicatiemodel kan worden gebruikt om elke communicatiesituatie te analyseren, een taalhandeling voor te bereiden, te begrijpen en te evalueren. Bij het communicatiemodel gebruik je negen vragen: Wie is de zender? Wat is de boodschap? Waarover gaat de boodschap? Wat is de relatie van de boodschap tot de werkelijkheid? Wie is de ontvanger? Wat is de bedoeling van de communicatie? Hoe wordt er gecommuniceerd? In welke context (of situatie) wordt er gecommuniceerd? Wat is het kanaal? Wat is het effect?

Correctheid

Correctheid is de mate waarin de tekst vrij is van fouten. Het gaat in eerste instantie om de inhoud van de tekst: is wat in de tekst staat feitelijk juist? Maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om morele, sociale, politieke, taalkundige ... correctheid.

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen of het produceren van talige boodschappen bepaalde doelen probeert te bereiken. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met de communicatieve situatie. De verwerking van de tekst (receptief) en de kwaliteit van de tekst (productief) worden afgemeten aan de mate waarin het doel vlot, succesvol en gepast is bereikt. Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Frequente woorden

Frequente woorden zijn woorden die op heel regelmatige basis in de dagelijkse omgang worden gebruikt. Minder frequente woorden zijn woorden die af en toe worden gebruikt en waarvan het abstractieniveau doorgaans hoger ligt.

Hoofdgedachte

De hoofdgedachte is het belangrijkste wat over het onderwerp wordt gezegd. Het is met andere woorden de centrale boodschap die de spreker of schrijver probeert over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

Hoofdpunten

De hoofdpunten zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor de hoofdgedachte.

Informatiedichtheid

Informatiedichtheid is de hoeveelheid informatie die een tekst bevat in verhouding tot de lengte van de tekst: een tekst waarin de informatie heel compact wordt aangeboden, heeft een hogere informatiedichtheid dan een lange tekst met diezelfde informatie.

Informatieve teksten

In informatieve teksten wordt voornamelijk feitelijke informatie meegedeeld, bv. krantenbericht.

Interactie

Interactie is een vorm van directe communicatie waarbij er een onmiddellijke wisselwerking mogelijk is, met een zekere mate van onvoorspelbaarheid en spontaneïteit.

Literaire teksten

Literaire teksten zijn schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie, roman … als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Narratieve teksten zijn verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Onderwerp van een tekst

Het onderwerp van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.

Opiniërende teksten

Opiniërende teksten zijn teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel de lezer of luisteraar te overtuigen van een mening, boodschap, standpunt om daarmee zijn gedachten te beïnvloeden, bv. reclameboodschap.

Prescriptieve teksten

Prescriptieve teksten hebben tot doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

Rijke teksten

Rijke teksten zijn authentieke teksten, goed geschreven teksten waarin een auteur zijn volle taalpotentieel benut. Ze zijn niet aangepast aan onderwijsdoeleinden. Rijke teksten komen voor in diverse bronnen (boeken, tijdschriften, kranten …). Je herkent ze aan gevarieerd taalgebruik en uitgebreide woordenschat.

(Taal)register

De term (taal)register verwijst naar taalgebruik dat gebonden is aan een bepaalde situatie, waarbij het zowel om lexicale als om syntactische elementen kan gaan.

Schooltaal(woord)

Een schooltaalwoord is een woord dat specifiek in onderwijsleersituaties wordt gebruikt. Het gaat zowel om vakbegrippen (vaktaalwoorden) als om meer algemene abstracte begrippen.

Tekststructuur

De tekststructuur is de opbouw van de tekst bv. met inleiding, midden, slot, illustratie en (tussen)titels, opsommingstekens, witregel.

5.2 Pop-ups

Kenmerken – Teksten receptieve vaardigheden

Basis	Uitbreiding	Basisgeletterdheid
Tekstsoorten		
informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief		variatie aan tekstsoorten zoals informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief.
Onderwerp		
concrete inhoud		concrete en herkenbare inhoud
Uiterlijke kenmerken		
duidelijke lay-out		duidelijke lay-out
Structuur/ Samenhang		
herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang	herkenbare structuur met herkenbare samenhang	Herkenbare, expliciet aangegeven structuur
grote samenhang		grote samenhang
Tempo en vlotheid		
normaal spreektempo		laag tot normaal spreektempo
Informatiedichtheid		
lage tot gemiddelde informatiedichtheid	gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid	lage informatiedichtheid
Woordenschat		
frequente en minder frequente woorden		voornamelijk frequente woorden

eenvoudig figuurlijk taalgebruik		heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik
voornamelijk Standaardnederlands	Standaardnederlands, soms andere taalvariëteiten	Voornamelijk Standaardnederlands

Minimumvereisten – Teksten productieve vaardigheden

Basis	Uitbreiding	Basisgeletterdheid
Tekstsoorten		
grote variatie aan tekstsoorten		variatie aan tekstsoorten
Onderwerp		
concrete inhoud		concrete inhoud
Uiterlijke kenmerken		
gepaste lay-out		
gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)		register staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg
gepast taalgebruik		
Verzorgd taalgebruik/taalvariëteit		
aandacht voor woordkeuze, uitspraak, intonatie, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, (vorm)correctheid en vlotheid	afhankelijk van de context met aandacht voor woordkeuze, uitspraak, intonatie, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, (vorm)correctheid en vlotheid	uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling staan het overbrengen van de boodschap niet in de weg
	schriftelijk: tekstopbouwende elementen	
gepaste lichaamstaal		lichaamstaal staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg
Structuur/ Samenhang		
eenvoudige, herkenbare tekststructuur	gepaste en herkenbare tekststructuur	eenvoudige tekststructuur
redelijk herkenbare samenhang	herkenbare samenhang	redelijk herkenbare samenhang

	herkenbare tekstopbouw	
Woordenschat		
	frequente en minder frequente woorden	frequente woorden
	eenvoudig figuurlijk taalgebruik	
Ondersteuning		
met behulp van ondersteunende middelen		

Literaire en narratieve concepten

Literatuur		
	Basis	**Uitbreiding**
Algemene kenmerken	variatie aan genres fictie en non-fictie	grote variatie aan genres
Tekstanalyse	personage, verhaallijn, ruimte en tijd	eenvoudige stilistische kenmerken samenhang vorm-inhoud

Taalgebruik

Oranje cursief: basisonderwijs

Communicatiemodel	zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel	
Tekstueel domein teksten	tekstopbouwende elementen	*titel (kopje)* en tussentitel (tussenkopje), benadrukte woorden, afbeeldingen, *lay-out*
	tekststructuur	*inleiding, midden, slot, alinea*
	structuuraanduiders	signaalwoorden en verwijswoorden
	tekstsoorten	informatief persuasief opiniërend prescriptief narratief
Beleefdheidsconventies en register		
Effecten van non-verbale communicatie en van stereotypering		
Taalhandelingen gebruiken		

Taalsysteem

Oranje cursief: basisonderwijs

Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

	Basis	Basisgeletterdheid	Uitbreiding
Fonologisch domein ***klanken*** en klankcombinaties	Onderscheid klank- en schriftbeeld: klank: lange en korte klinkers letter: klinker en medeklinker	uitspraak van hoogfrequente klanken en combinaties staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg	
Morfologisch domein **woorden**: **woordvorming** en **woordsoorten**	Woordvorming: samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud verkleinwoord stam uitgang persoon getal congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm imperatief Woordsoorten: zelfstandig naamwoord bijvoeglijk naamwoord werkwoord voornaamwoord: - zelfstandig of bijvoeglijk gebruikt - persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend lidwoord voegwoord voorzetsel telwoord bijwoord tussenwerpsel werkwoordstijden:		

	Basis	Basisgeletterdheid	Uitbreiding
	onvoltooid tegenwoordige tijd (ott) voltooid tegenwoordige tijd (vtt) onvoltooid verleden tijd (ovt) voltooid verleden tijd (vvt) onvoltooid toekomende tijd (otkt) imperatief		
Syntactisch domein **zinnen: zinssoorten** en **zinsdelen**	de zin zinssoorten: ontkennende zin bevestigende zin mededelende zin vragende zin bevelende zin uitroepende zin enkelvoudige zin samengestelde zin: zinsdelen - zinsdeel onderwerp (o) gezegde (doen- en zijn-relatie) met daarin de persoonsvorm (pv) voorwerp: lijdend voorwerp (lv) meewerkend voorwerp (mv) bepaling: bijwoordelijke bepaling (bwb)	eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen zinsbouw staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg	samengestelde zin: onderschikking en nevenschikking werkwoordelijk gezegde en naamwoordelijk gezegde (wwg en nwg) voorzetselvoorwerp (vzv)
Semantisch domein **betekenissen en**	synoniem homoniem		

	Basis	Basisgeletterdheid	Uitbreiding
betekenisrelaties	letterlijk/figuurlijk beeldspraak vergelijking		
Orthografisch domein **spelling en spellingvormen:** belang, functie, gebruik, regels en strategieën van spelling	spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: klinker in open/gesloten lettergreep verdubbeling medeklinker niet-klankzuivere eindletter werkwoorden hoofdletters diakritische tekens: trema, koppelteken, apostrof	spelling van frequente woorden spelling staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg	
Interpunctie - leestekens	punt vraagteken uitroepteken komma dubbele punt spatie aanhalingsteken		

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;

- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (…) cyclus doorlopen	Een (…) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (…) proces doorlopen	Een (…) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden …
Illustreren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen …
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken

Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de minimumdoelen (MD), uitbreidingsdoelen (UD) en basisgeletterdheid (BG) realiseren.

Leerplandoel	Minimumdoelen
1	MD 02.01; UD 02.01; BG02.01
2	MD 02.03; UD 02.02; BG 02.01
3	MD 02.05; UD 02.04; BG 02.02
4	MD 02.06
5	MD 02.07; UD 02.05; BG 02.03
6+	-
7	MD 02.13
8	MD 02.13; UD 02.12
9	MD 02.12; UD 02.11
10	MD 02.10; UD 02.08; UD 02.09
11	MD 02.11; UD 02.10
12	MD 02.09; UD 02.07
13	MD 02.08; UD 02.06

8.2 Minimumdoelen basisvorming

02.01 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.
Tekstkenmerken voor receptie:
- Herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- Grote samenhang
- Voornamelijk Standaardnederlands
- Frequente en minder frequente woorden
- Eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- Concrete inhoud
- Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief en narratief

Bijkomend voor schriftelijke receptie:
- Duidelijke lay-out

Bijkomend voor mondelinge receptie:
- Normaal spreektempo

02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.
Tekstkenmerken voor receptie

02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.
Minimumvereisten voor productie:
- Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- Redelijk herkenbare samenhang
- Gepast taalgebruik
- Gepast register
- Concrete inhoud
- Grote variatie aan tekstsoorten

Bijkomend voor schriftelijke productie:
- Gepaste lay-out
- Verzorgd taalgebruik met aandacht voor Standaardnederlands, spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

Bijkomend voor mondelinge productie:
- Verzorgd taalgebruik met aandacht voor Standaardnederlands, uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- Gepaste lichaamstaal

Met behulp van ondersteunende middelen

02.06 De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.
Voetnoot:
Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.
Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie

02.08 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Voetnoot:
Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere minimumdoelen binnen sleutelcompetentie 2.
Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

02.09 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie
Voetnoot:
Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

02.10 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Klanken: lange en korte klinkers
- Onderscheid klank- en schriftbeeld
- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomende tijd; imperatief
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, gezegde (doen- en zijn-relatie), persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinssoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking
- Spelling van woorden met vast en veranderlijk woordbeeld
- Hoofdletters
- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepteken, dubbele punt, spatie, aanhalingsteken
- Congruentie
- Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof

02.11 De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Tekstopbouwende elementen: titel, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen
- Tekststructuur
- Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijswoorden
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Effecten van non-verbale communicatie en van stereotypering
- Beleefdheidsconventies en registers
- Taalhandelingen

02.12 De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, tussen standaardtaal, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten en tussen talen.

02.13 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Elementaire literaire en narratieve concepten: verhaallijn, personages, ruimte en tijd

Tekstkenmerken:
- Variatie aan genres: fictie en non-fictie

Voetnoot:
Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

8.3 Uitbreidingsdoelen

UD02.01 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.
Tekstkenmerken voor receptie:
- Herkenbare structuur
- Herkenbare samenhang
- Standaardnederlands, soms andere taalvariëteiten
- Frequente en minder frequente woorden
- Eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- Concrete inhoud
- Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
- Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief en narratief

Bijkomend voor schriftelijke receptie:
- Duidelijke lay-out

Bijkomend voor mondelinge receptie:
- Normaal spreektempo

UD02.02 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.
Tekstkenmerken voor receptie

UD02.04 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.
Minimumvereisten voor productie:
- Herkenbare tekstopbouw
- Gepaste en herkenbare tekststructuur
- Herkenbare samenhang
- Frequente en minder frequente woorden
- Eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- Gepast register
- Concrete inhoud
- Grote variatie aan tekstsoorten

Bijkomend voor schriftelijke productie:
- Tekstopbouwende elementen
- Gepaste lay-out
- Afhankelijk van de context Standaardnederlands met aandacht voor spelling, interpunctie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

Bijkomend voor mondelinge productie:
- Gepaste lichaamstaal
- Afhankelijk van de context Standaardnederlands met aandacht voor uitspraak, intonatie, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

Met behulp van ondersteunende middelen

UD02.05 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.
Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie

UD02.06 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Voetnoot:
Dit uitbreidingsdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere uitbreidingsdoelen binnen sleutelcompetentie 2.
Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.

UD02.07 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie
Voetnoot:
Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

UD02.08 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Zinsdelen: werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde (doen- en zijn-relatie), voorzetselvoorwerp
- Zinssoorten: enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevengeschikte en ondergeschikte zinnen)

UD02.09 De leerlingen analyseren het Standaardnederlands als taalsysteem.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Aangeleerde kenniselementen uit MD 02.10 en UD 02.08

UD02.10 De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Voetnoot:
Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.

UD02.11 De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Nationale taalvariëteiten in het Nederlands

UD02.12 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.
Onderliggende (kennis)elementen:
- Elementaire literaire en narratieve concepten: eenvoudige stilistische kenmerken, samenhang vorm – inhoud

Tekstkenmerken:
- Grote variatie aan genres

Voetnoot:
Rekening houdend met de context waarin het uitbreidingsdoel aan bod komt.

8.4 Basisgeletterdheid

BG02.01 De leerling haalt bij het lezen en luisteren doelgericht het onderwerp en relevante informatie uit niet-fictionele teksten.
Tekstkenmerken voor receptie:
- Herkenbare, expliciet aangegeven structuur
- Grote samenhang
- Voornamelijk Standaardnederlands
- Voornamelijk frequente woorden
- Heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- Concrete en herkenbare inhoud
- Lage informatiedichtheid
- Variatie aan tekstsoorten

Bijkomend voor schriftelijke receptie:
- Duidelijke lay-out

Bijkomend voor mondelinge receptie:
- Laag tot normaal spreektempo

BG02.02 De leerling spreekt en schrijft doelgericht in eenvoudige communicatieve situaties.
Minimumvereisten voor productie:
- Eenvoudige tekststructuur
- Redelijk herkenbare samenhang
- Frequente woorden
- Concrete inhoud
- Variatie aan tekstsoorten
- Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal mogen afwijken zolang ze het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan

Met behulp van ondersteunende middelen

BG02.03 De leerling neemt doelgericht deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie.
Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor productie

Inhoud

1 Inleiding 2

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten 2

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs 2

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen 3

1.4 Differentiatie 3

1.5 Opbouw van leerplannen 5

2 Situering 6

2.1 Samenhang met het basisonderwijs 6

2.2 Samenhang in de eerste graad 6

2.2.1 Samenhang met leerplannen van de algemene vorming 6

2.2.2 Samenhang met de basisopties 6

2.3 Plaats in de lessentabel 6

3 Pedagogisch-didactische duiding 6

3.1 Nederlands en het vormingsconcept 6

3.2 Krachtlijnen 7

3.3 Opbouw 8

3.4 Leerlijnen 8

3.4.1 Samenhang met het basisonderwijs 8

3.4.2 Samenhang in de eerste graad 9

3.5 Nederlands in een observerende en oriënterende eerste graad 9

3.6 Aandachtspunten 9

3.7 Leerplanpagina 11

4 Leerplandoelen 11

1.1 Communicatie en informatie 11

1.2 Literatuur 15

1.3 Identiteit in diversiteit 16

1.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem 17

5 Lexicon en pop-ups 20

5.1 Lexicon 20

5.2 Pop-ups 22

6 Basisuitrusting 27

6.1 Infrastructuur 27

7 Glossarium 28

8 Concordantie 29

8.1 Concordantietabel 29

8.2 Minimumdoelen basisvorming 30

8.3 Uitbreidingsdoelen 32

8.4 Basisgeletterdheid 33